

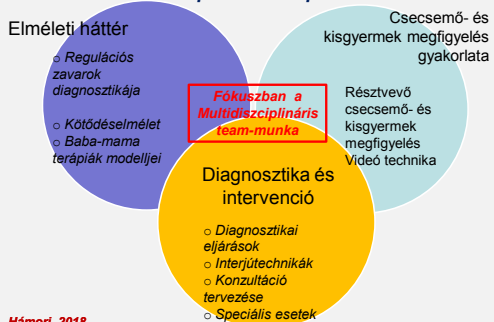
Kapcsolatfókuszú korai intervenció a Pedagógiai Szakszolgálatoknál Továbbképzés

A Humanitás Szociális Alapítvány,
A Pázmány Péter Katolikus Egyetem és
A MPT Nevelési Tanácsadás és Szakértés Szekciójának szakmai képzése
2018 ősz

1

Kapcsolatfókuszú korai intervenció a pedagógiai szakszolgálatoknál A képzés három pillére

Háimori, 2018

2

Háimori, 2018

3

A kapcsolati szemlélet az interdiszciplináris együttműködés megvalósításában

Dr. Hátori Eszter

Pázmány Péter Katolikus Egyetem
Fejlesztés és Klinikai Gyermeklélektan Tanszék

2018 november 23,
2018 november 24,
2018 december 7.

4

Bevezetés

**Regulációs zavarok, eltérő fejlődés és a szülői oldal:
az interdiszciplináris szemlélet szükségessége**

Hátori, 2018

5

A csecsemő- és kisgyermekkori regulációs zavarok összetettsége

Hátori, 2018

6

Veleszületett fejlődési problémák és a regulációs zavarok – az átfedés problémája

Mozgásfejlődés eltérő, figyelem szabályozási problémák

Értelmi fejlődés

Koraszülöttek idegrendszeri éretlenség

Down szindróma

Az érzelem, figyelem, viselkedés zavarai

Autizmus spektrum zavar (ASD)

Kommunikáció és társas adaptáció

A fejlődési problémára gyakran épülhetnek rá regulációs zavarok!

7

A regulációs zavarok diagnosztikája – A szülői oldal

- Milyen szorongások akadályozhatják a szülőket abban, hogy gyermekük viselkedését „helyesen értsék”?
 - Milyen természetűek a szülők félreértései, vakfoltjai és torzításai?
 - Hogyan befolyásolja mindez a gyermek fejlődését
- Kognitív területen** (kompetenciák, készségek, adaptáció)
- Kapcsolati téren** (interakciós készségek, kötődés alakulása)?

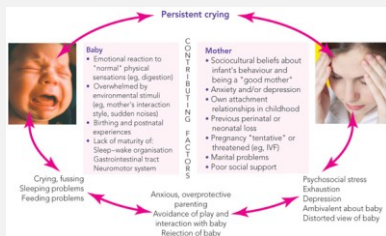

Hámosi, 2018

8

A csecsemő- és kisgyermekkorai regulációs zavarok – összetett „útvonalak”

Alvás, táplálás, gyarapodási elégtelenség, excessive sírás; A viselkedés-, az érzelmszabályozás és az együttműködés zavarai
A DC: 0 – 3R – Diagnostic Classification of Mental Health and Developmental Disorders of Infancy and Early Childhood

Hiscock, H. & Jordan, B. (2004) Problem crying in infancy. MJA 2004; 181: 507–512

Hámosi, 2017

89

A regulációs zavarok kutatásai

Előfordulás

- 1-36 hó**, egyéb organikus betegség nélkül
- Regulációs zavar: 5-10% (Európa, USA)
 - Szubklinikai regulációs problémák – 10-40% (Hemi, Wolke, 2011)
 - Magyarországon: 5-15% (Scheuring és mtsai, 2012, 2015)

Milyen fejlődési területeket érinthet?

Többszörös típusú, perzisztáló – (Wolke, Schneider, 2011)

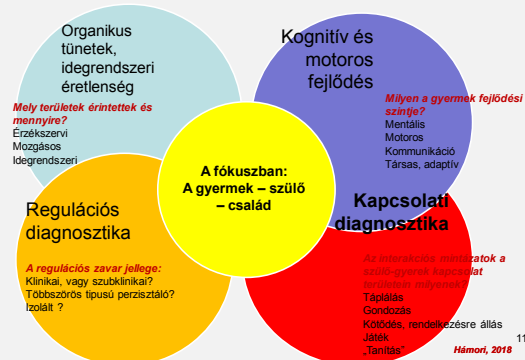
- Adaptív viselkedés,
- társas készségek,
- érzelmi szabályozás,
- *kognitív fejlődés* fejlődés elmaradása, 5 éves korra

Izolált perzisztáló (táplálás főleg) – evészavarok

10

Hámmori, 2018

Az interdiszciplináris szemlélet a korai diagnosztikában: egymással összefonódó területek

A regulációs zavarok diagnosztikája A tüneti kép

Hámmori, 2018

12

Miről lesz szó?

- o A **regulációs zavarok** diagnosztikai támpontjai
- o **Eltérő fejlődés** és regulációs zavarok
- o **Ami a tüneti kép mögött van** – „fókuszban a szülő-csecsemő interakció”
- o A regulációs problémák és a **szülői oldal**
- o **Kapcsolatdiagnosztika** és tervezett tanácsadás

Hármori, 2018

13

A klasszikus regulációs zavarok csecsemő és kisgyermekkorban (von Hofacker és mtsai, 2007)

Krónikus nyugtalanság, excesszív sírás

Motorikusan nyugtalan, irritálabilis,
Nehezen megnyugtatható, túlingerlés ellenére ingerkereső

Elalvás, átalvás problémái

Gyakran jár krónikus nyugtalansággal, excesszív sírással

Táplálás, táplálkozás és gyarapodás zavarai

Hányás, étvágytalanság, ételavertió
Szopási, rágási problémák,
Gyarapodási probléma

Kiegészítés:

A viselkedés, a figyelem és az állapotszabályozás zavarai

Hiperszenzitív
Hipozenzitív
Impulzív típusok

A DC: 0 – 3R –
Diagnostic Classification of Mental
Health and Developmental Disorders of
Infancy and Early Childhood (2005)

Hármori, 2018

14

A DC: 0-3R 5 tengelye és a főbb csecsemő- és kisgyermekkor szabályozási zavarok

I. TENGELE: KLINIKAI ZAVAROK		
198. Diszitmánis Stressz Zavar	406. Regulációs zavarok	regulációs zavarok
199. Depresszív / stressz tolerancia zavarok	418. Hiperszenzitív zavarok	
200. Alkalmi zavar	419. A-Típus: Felső/Orgánus	
210. Folyódó zavarok	422. B-Típus: Negatív/Méltós	
220. Csecsemő / kisgyermekkor zavarok	425. Hiperszenzitív / Viselkedési zavarok	
221. Szociális zavarok	430. Impulzív / Impulzív zavarok	
222. Szociális zavarok	440. Az általános viselkedési zavarok	
223. Szociális zavarok	419. A-Típus: Felső/Orgánus	
224. Szociális zavarok	420. A-Típus: Felső/Orgánus	
225. Szociális zavarok	421. A-Típus: Felső/Orgánus	
226. Szociális zavarok	422. B-Típus: Negatív/Méltós	
227. Szociális zavarok	423. A-Típus: Felső/Orgánus	
228. Szociális zavarok	424. A-Típus: Felső/Orgánus	
229. Szociális zavarok	425. A-Típus: Felső/Orgánus	
230. Szociális zavarok	426. A-Típus: Felső/Orgánus	
231. 1. Típus: Major depresszív zavarok	427. A-Típus: Felső/Orgánus	
232. 2. Típus: Depresszív zavarok	428. A-Típus: Felső/Orgánus	
240. Készt zavarok	429. A-Típus: Felső/Orgánus	
300. Alkalmi zavarok	430. A-Típus: Felső/Orgánus	
II. TENGELE: KAPCSOLATI JELENYMŐK ORSZÁLYOZÁSA		
A Szülő-Csecsemő Kapcsolati Állapot Felmérési Skála (PBI-15S)		
B Szociális Problémák Felmérési Skála (SPBS)		
III. TENGELE: EGÉSZSÉGI ÁLLAPOT ÉS FEJLŐDÉSI ZAVAROK		
IV. TENGELE: PSZICHOSZOCIÁLIS STRESSZOROK		
V. TENGELE: ÉRZELMI ÉS TÁRSAS MŰKÖDÉS		

Hármori, 2018

15

A csecsemő- és kisgyermekkorai zavarok diagnosztikája:
A DC: 0 – 3R – elmélete és gyakorlata (1994, 2001, 2005)

A DC: 0 – 3R – Diagnostic Classification of Mental Health and Developmental Disorders of Infancy and Early Childhood

- Fejlődési szempont
- Kapcsolati jellemzők
- Veleszületett fejlődési zavarok
- Pszichoszociális stresszorok
- Érzelmi és viselkedéses adaptáció szintjei

A háttérben álló elméletek

- ❖ Fejlődésteória
- ❖ Pszichoanalízis
- ❖ Rendszerszemlélet,
- ❖ Kapcsolatpszichológia
- ❖ Kötődésteória

Hámmori, 2018

16

A klasszikus regulációs zavarok diagnosztikai kritériumai

Krónikus nyugtalanság és excesszív sírás (Wessel, 1954)

Első 3 hónap:

- Legalább 3 héten á naponta 3 órát sír, vagy nyugós

3 hónapos kor után:

- Tartós, perzisztáló sírás

Jellemzők:

- Fogékony a vizuális ingerekre
- Motorikusan nyugtalan
- Vertikális pozíciót kedveli
- Könnyen megijed, irritálható, nehezen nyugszik meg.
- Túlingerlés ellenére keresi az ingereket
- Megfeszíti magát, nehéz testközelben tartani

Hámmori, 2018

17

Lehetséges okok (von Hofacker, és mtsai, 2007)

- ❖ A „három hónapos hasfájás” nem oka, hanem következménye a sírásnak (a sírás közben a baba levegőt nyel). A síró csecsemők 11%-ánál mutatható ki a sírás okaként a hasfájás.
- ❖ éretlen alvás-ébrenlét ciklus,
- ❖ gyermekgyógyászati és neurológiai betegségek,
- ❖ nehéz temperamentum: könnyen irritálható-nehezen nyugtatható,
- ❖ pszichoszociális családi problémák,
- ❖ az anya személyiségzavara, krónikus pszichózisa, szülés utáni depressziója,
- ❖ a szülők feldolgozatlan gyermekkori traumatikus tapasztalatai.

Hámmori, 2018

18

A klasszikus regulációs zavarok diagnosztikai kritériumai

Alvászavar (Schmidt és Pouska, 2007)

- Elalvás, vagy átalvás problémája
- Az elalvási fázis meghaladja a 30 percet
- Több, mint egy hónapon át
- Éjszakánként 4 –6 felébredés, és elalvási nehézség
- 4-6 hónapos kortól
- Gyakran jár együtt a krónikus nyugtalansággal és az excesszív sírással.

Hámmori, 2018

19

Az elalvás és átalvás zavarai

- ❖ Az újszülött alvásigénye napi 14-16 óra
- ❖ A nappal-éjszaka ritmus és az alvásritmus igazítása – nem automatikus.
- ❖ Az éjszaka átalvásának a képessége a 3. hónapban alakul ki a babáknál (70%), a többiekénél a 6. hónapra stabilizálódik (20%).
- ❖ 2 éves korra napi 12-13 óra
- ❖ Az alvásigény: nagy egyéni különbségek (10-20 óra).
- ❖ Minden csecsemő és kisgyermek felébred éjjelente 2-5 alkalommal.
- ❖ Az éjszaka átalvása = 6-8 órát alszik + visszaalváshoz nincs szüksége segítségre.

Hámmori, 2018

20

A klasszikus regulációs zavarok diagnosztikai kritériumai

Táplálkozás és gyarapodási zavarok (Schmidt és Pouska, 2007)

A kritériumok életkorfüggők

Első hónapban:

- Napi hányás
- Tej, étel visszautasítása, étvágytalanság,
- Szopási, nyelési nehézségek
- Etetések között kevesebb mint 2 óra.

6. hónaptól:

- Minden ételt visszautasít
- Rágás, nyelés problémás,
- Étvágytalanság, bizarr étkezési szokások („makacs gyerek”, „elterelő hadműveletek” a táplálásban)
- Infantis anorexia
- Poszttraumás etetési zavar

Kritériumok:

- Több mint 4 hétig
- Gyarapodási probléma (organikus, v. regulációs eredetű)

21

Hámmori, 2018

Szenzoros feldolgozási zavarok

Sensory processing disorders (Miller és mtsai, 2007)

Lucy Miller és mtsai (tanácsadói csoport)

DC: 0-3 (1994) DC: 0-3 R (2005) és DC: 0-5 (2016)

Szenzoros integráció diszfunkció helyett új nozológiai modell (Miller, 2007)

Hámori, 2018

22

Szenzoros modulációs zavar

Sensory modulation disorders (SMD)

- ❖ A viselkedéses válasz inkonzisztens az inger mértékéhez képest
- ❖ Rugalmatlan adaptáció figyelhető meg a szenzoros ingerek változásakor
- ❖ Nehézség a multimodális ingerek kezelésében
- ❖ Előfordulás 5- 16,5 % között van
- ❖ Nincs különbség lányok és fiúk között

- ❖ Egyéb pszichiátriai probléma nélkül

❖ **Klasszikus regulációs problémák/zavarok gyakran előfordulnak (alvás, evés, megnyugtató)**

- ❖ Iskolás korban tanulási nehézségek

- ❖ Nagy rizikó a szorongásos zavarokra (OCD)

Hámori, 2018

23

Eltérő fejlődés és regulációs zavarok

Hámori, 2018

24

Veleszületett fejlődési problémák és a regulációs zavarok – az átfedés problémája

Mozgásfejlődés eltérő, figyelem szabályozási problémák

Értelmi fejlődés

Koraszülöttek idegrendszeri éretlenség

Down szindróma

Az érzelem, figyelem, viselkedés zavarai

Autizmus spektrum zavar (ASD)

Kommunikáció és társas adaptáció

Hámori, 2018

25

Az átfedés problémája

Veleszületett fejlődési probléma és regulációs zavarok – gyakran hasonló tünetek

- o Idegrendszeri éretlenség – irritabilitás (igen kis súlyú koraszülöttek)
- o Megkésztett, vagy zavart fejlődés – kommunikáció zavarai
- o Reciprok interakció hiánya - Autisztikus fejlődés előfutára lehet
- o Mozgásfejlődés késése
- o Érdeklődés és a figyelem zavarai
- o Fokozott impulzivitás, túlzott passzivitás – mint veleszületett fejlődési zavarok kísérőjelenségei

A fejlődési problémára gyakran épülhetnek rá regulációs zavarok!!!

Hámori, 2018

26

Veleszületett fejlődési probléma és regulációs zavar

Esetpélda: Juli – 16 hónapos

A békés játékra való képtelenség
Szülői szorongások

Fejlődési elmaradás,
Hipoton szájpád
Táplálási nehézség,
Mimika hiánya

Gyermek érzelmeinek olvasása „nehéz”
Együttműködés, figyelem és viselkedés zavarai
Többszörös, perzisztáló regulációs zavar

Az esetleírást olvasható: Hámori Eszter (2016): A korai kapcsolat zavarai. Pszichoanalízis, kötődésmélt és csecsemőkutatás a korai kapcsolati patológiák megértésében. Budapest: Oriold és Társai. 55-56. oldal

27

Hámori, 2018

Fejlődési rizikó, fejlődési elmaradás és regulációs zavarok

Valószínűsítő tényezők

- o Gesztációs idő rövidülése
- o Neonatális neurológiai komplikációk
- o Pre- peri és posztnatális neurofiziológiai és pszichoszociális faktork
- o Terhesség alatti stressz és szorongás – magzati prefrontális cortex plaszticitásának csökkenése – kognitív és viselkedésszabályozás éretlensége
- o Korai anya-csecsemő kapcsolat zavarai (szülői tényezők)

Táplálás/táplálkozás

Koraszülöttek: magas perinatális rizikó, SAGA státus, szonda táplálás, anyai kompetenciavesztés

Down szindróma: nyaki és szájizmok hipotóniája szájpad rendellenesség anyai szorongások a táplálástól.

Hátori, 2018

28

Ami a tüneti kép mögött van: „fókuszban a szülő-csecsemő interakció”

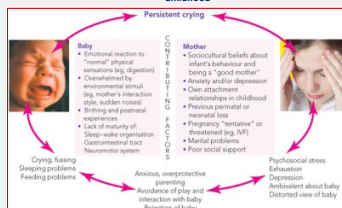
Hátori, 2018

29

A regulációs zavarok kapcsolati szemlélete – összetett „útvonalak”

Regulációs zavarok organikus háttér nélkül

A DC: 0 – 3R – Diagnostic Classification of Mental Health and Developmental Disorders of Infancy and Early Childhood

Hiscock, H. & Jordan, B. (2004) Problem crying in infancy. MJA 2004; 181: 507–512

Hátori, 2018

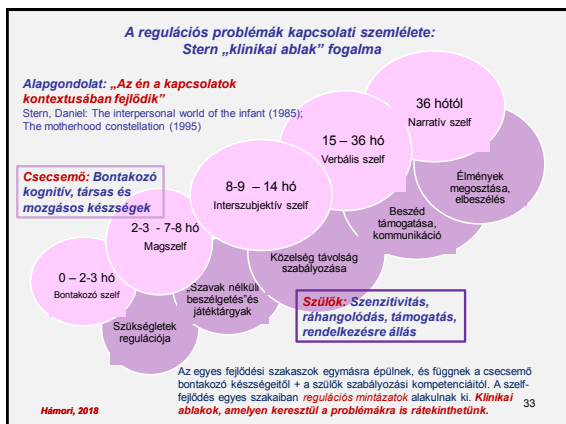
30

A regulációs zavarok interakciós szemlélete

- o A szülő-csecsemő **kapcsolat** szabályozási zavara
- o Fókuszban: a kapcsolat / reguláció **mikroszintje**, azaz
- o Az interakció **látható / megfigyelhető viselkedés** elemei – amit befolyásolnak:
- o Az anya / apa elvárásai, szorongásai,
- o Az anya/apa/gyerek triád viszonya
- o **A szabályozás zavara ráépülhet organikus okokra, vagy fejlődési zavarra!!**
- o **Az intervenció és prevenció fókuszának kialakítása!**

Hámorei, 2018 32

„Interaktív csatateretek” és a „klinikai ablak” (Stern, 1995)

- ❖ A regulációs minták a fejlődés szakaszokban **újraszerveződnek és egymásra épülnek**
- ❖ **Alap:** a csecsemő **új motoros, kognitív és társas készségei**
- ❖ **A szülő-csecsemő interakció / reguláció központi témái – minden szakaszban:**
 - Bizalom, függés, függetlenedés
 - Autonómia,
 - Érzelmi szabályozás,
 - Viselkedés regulációja, stb.
- ❖ **Minden fejlődési szinten újra kell megoldódniuk.**
- ❖ **„Interaktív csata” – optimális szabályozás**
- ❖ **„Küzdőtér” – amikor a csata „harccá válik”, a szabályozás elcsúszzik – A „klinikai ablak”**

Hámori, 2018

34

A „klinikailag fontos események”

- ❖ Az események **ismétlődnek**
- ❖ **jellemző regulációs minták** állnak össze az együttlét helyzeteiben
- ❖ Egyetlen, vagy néhányszor ismétlődő **interakciós zökkenő – még nem jelent regulációs zavarra jellemző mintázatot!**
- ❖ A regulációs probléma **nem feltétlenül érint minden kapcsolati területet!**

**Esetrészlet: Bence, 9 hónapos
(közelség-távolság szabályozása)**

Az esetrészlet olvasható: Hámori Eszter (2016): A korai kapcsolat zavarai. Pszichoanalízis, kötődéstudomány és csecsemőtanítás a korai kapcsolati patológiák megértésében. Budapest: Oriold és Társai. 154-155. oldal

35

Hámori, 2018

A regulációs és a fejlődési zavarok kapcsolati szemlélete: a szülői oldal

Hámori, 2018

36

A szülő-csecsemő kapcsolat vizsgálatai fejlődési rizikóval született gyermekeknél

- o A fejlődési rizikó súlyossága és az anya gyerek kapcsolat – kötődéskutatások (Mangelsdorf és mtsai, 1996, McDonald, 2004)
- o A fejlődési rizikó típusa és az anyai szorongások (Sigman, 1999, Hedenbro, 2007)
- o A fejlődési rizikó – miképp értelmezik az anyák a csecsemő viselkedését? (Sperry, 2004, Legerstee, Fisher, 2008)
- o A csecsemő viselkedésének anyai értelmezése és a kognitív fejlődés (Dale, Jahoda, 2007)
- o A csecsemő viselkedésének anyai értelmezése és a kötődés (Bernier, Dozier, 2003)

Hámori, 2018

37

Szülői stressz és a fejlődési probléma észlelése

Útvonalmodellek (pl. Sacrato et al, 2010)

Komplex rizikótényezők vizsgálata

Csecsemő biológiai rizikótényezői,

+ szülői stressz

+ anyai szenzitivitás csökkenése

+ kedvezőtlen interakciós sajátosságok

regulációs zavarok:
táplálás, állapotszabályozás

Protektív faktorok

Csecsemő biológiai rizikótényezői

+ Kedvező pszichoszociális környezet,

+ anyai szorongás csökkentése

+ gyermek pozitív képességeinek észlelése

kedvező kimenetel:
optimális szabályozási
minták.

38

Hámori, 2018

A regulációs és a fejlődési zavarok kapcsolati diagnosztikája – A szülői oldal

- o Milyen szorongások akadályozhatják a szülőket abban, hogy gyermekük viselkedését „helyesen értsék”?
 - o Milyen természetűek a szülők félreértései, vakfoltjai és torzításai?
 - o Hogyan befolyásolja mindez a gyermek fejlődését
- Kognitív területen** (kompetenciák, készségek, adaptáció)
- Kapcsolati téren** (interakciós készségek, kötődés alakulása)?

Hámori, 2018

39

Fejlődési probléma – és a szülők

A fejlődési problémák „súlyosabb” és „enyhébb” kategóriái (Lányiné, 2009)

- Amikor a fejlődési probléma „látványos” (veleszületett érzékszervi, mozgásos, súlyos idegrendszeri, kromoszomális stb. problémák) Down szindróma
- Amikor a fejlődési probléma lehetősége születésnél jelen van, de kimenetele „kétesélyes” - egészséges, igen kis súlyú koraszülöttek.
- Amikor a fejlődési rizikó nem látványos (nem derül ki rögtön, később indul meg a zavar kialakulása, tünetek megjelenése) pl. Rett szindróma.

Hámori, 2018

40

A szülők és az eltérően fejlődő gyermek

A szülő „szembesülése” az eltérő fejlődéssel

- Nem számított rá (váratlan koraszülés, nem diagnosztizált kromoszóma rendellenességek) – „Trauma, vádlás és önvádolás”.
- Várandósság alatt gyanújel volt, de elhessegette – „Vágyakozás és csalódás (önmagában és a kezelőkben)”
- Várandósság alatt kiderült, és vállalta – „De tudta, hogy mit vállal?”
- Nem lehetett rá számítani, csak később indultak a tünetek (pl. Rett szindróma) – „Folyamatos kétely és kétségbeesés – Vajon mi lesz?”

További szakirodalom: Borbély Sjoukje (2012): A szülők és mi. Szakmai és személyes összesség a korai intervenció alapvető kérdéseiről és kommunikációs dilemmáiról. Budapesti Korai Fejlesztő Központ.

41

Hámori, 2018

A szülői szenzitivitás pszichológiai oldala: a „gondolatolvasás művészete” – tipikusan fejlődő csecsemőknél

Az anyai szenzitivitás négy eleme
(Ainsworth, 1969)

1. Észleli a baba jelzéseit
2. Ráhangolódik
3. Értelmezi a viselkedést:
„gondolatolvasás”
4. „Elég gyorsan” és jól reagál

„A szenzitív anya...*ráhangolódik* gyermeke jelzéseire. *Elég jól* és időben elég gyorsan reagál rájuk. Képes a dolgokat *gyermeke szemszögéből* látni. *Gyermeke megértését nem zavarják saját érzelmei*. Rátermetlen "olvassa" gyermeke jelzéseit. *Még a legfinomabb, legapróbb jelzéseknek is érti az értelmét*, és aszerint reagál azokra. (Ainsworth, 1969).

„Mérhetetlen az egyéni változatosság, ami az anyai szenzitivitás és a csecsemő biztonságvesztés viselkedésének mintázatai között tapasztalható” (Ainsworth, 1969)

42

Hámori, 2018

A szülői „gondolatolvasás” pszichológiai jelentősége

A baba viselkedésének értelmezése: a „gondolatolvasó” szülő

- A csecsemő érző, gondolkodó, kommunikáló lény” (Reznick, 1999)
- Szándékok, gondolatok, érzelmek, vélekedések ösztönös tulajdonlása (Bretherton, 1992, Trevarthen, 1978)

Észlelés, értelmezés, szavakba öntés

- Kommentálás (Stern, 1979)
- Figyelemfelhívás
- Élménymegosztás

A szülői gondolatolvasás kutatásai
(Meins et al., 2001, 2012, Hámosi és mtsai, 2006, 2013)

- Kommunikáció,
- Érzelmi reguláció
- Tárgyállandóság,
- Együttjátszás
- Kötődés

Érzelmek, viselkedés, figyelem és
Állapotszabályozás = reguláció

Hámosi, 2018

43

A szülői gondolatolvasás szerepe a regulációs problémák kialakulásában

A szülői gondolatolvasás érzékeny pontjai és „vakfoltjai”

Mi az ami számára **jelentős**?
Mi az, ami fölött **elsiklik**?
Mely területeken?
Mindkettő esetében: **miért**?
Mit jelent mindez az ő számára?

A szülő értelmezése a kapcsolati helyzetről

Hogyan értelmezi a szülő a gyermek viselkedését, érzelmét:
Mit emel ki?
Miért?
Hogyan értelmezi?
A félreértelmezés és okai?

Hogyan befolyásolja mindez a szülő-gyermek interakciót?

A szülői gondolatolvasás kutatása tipikusan és eltérően fejlődő csecsemőknél: A Fejlődési rizikó program (Hámosi és mtsai, 2007-2012)

44

Hámosi, 2018

A közös játék és annak visszanevezése a szülővel: támpontok a szülői „gondolatolvasáshoz”

Közös játék visszanevezése és a szülői értelmezés – a szülői tapasztalat új ablakai

- A saját gyermek viselkedésének szülői észlelése és értelmezése – reális megfigyelések? Vakfoltok?
- Konkrét tanácsadás helyett **együtt megfigyelés**
- Mi az ami a szülő számára **jelentős**?
- Mi az, ami fölött **elsiklik**?
- Mindkettő esetében: **miért**? Mit jelent mindez az ő számára?
- Segítség a gyerek „valódi **képességeinek és korlátainak** felismerésében”
- A gyerek **személyisége**

45

Hámosi, 2018

A regulációs zavarok kialakulása – a szülői gondolatolvasás tükrében

Hámori, 2018

46

A Fejlődési rizikó kutatási program:

Kapcsolati folyamatok és szülői tényezők tipikus és eltérő fejlődésű csecsemőknél
(PPKE, 2007 – 2012, Hámori és mtsai)

Koraszülöttek
(580gr –
1150 gr) - 31
család

Down
szindróma –
19 család

Tipikusan
fejlődő – 20
család

3, 9, 12
hó

Szülői szorongások
Fejlődési mutatók
Táplálás, reguláció

Szülői gondolatolvasás
Ismeretlen baba viselkedésének
értelmezése

3 hó

Kognitív egyezési profil
CIV-CIE teszt
Játékhelyzet

9 hó

Szülői gondolatolvasás
Saját gyermekkel való együttjátszás
értelmezése

12 hó

Kötődés

Hámori, 2018

A program fő eredményei

Azonos fejlődési feltételek mellett jelentősen eltérő útvonalak alakulhatnak ki:

- Az érzelemszabályozás,
- Együttműködés,
- Figyelem- és viselkedésszabályozás területén

A gyermek viselkedésének szülői értelmezése meghatározó

- a szabályozási és
- a kapcsolati minták alakulásában

A szülői „vakfoltok”

- felismerése és
- kontextus-függőségének feltárása fontos kiindulópont a szülő-gyermek kapcsolatra irányuló segítségnyújtáshoz

Hámori, 2018

48

Útmutató a regulációs problémák komplex kapcsolati diagnosztikájához

Hámorei, 2018

49

Komplex kapcsolatdiagnosztika 1.

Gyanújelek esetén mi a teendő?

- Organikus okok kizárása, vagy diagnosztizálása.
- Fejlődési probléma (ha van) jellege, viselkedéses tünetei?
- Fennállása, hosszmetzeti kép?
- Kontextuális tényezők?
- Mely fejlődési területek érintettek?
- Milyen kapcsolati területek érintettek?

Hámorei Eszter (2016): A komplex kapcsolatdiagnosztikai protokoll. In: Hámorei E.: A korai kapcsolat zavarai. Pszichoanalízis, kötődésselmelet és csecsemőutató a korai kapcsolati patológiák megértésében. Budapest: Oriold és Társai. 197-201. oldal

50

Komplex kapcsolatdiagnosztika 2.

Mely kapcsolati területek érintettek? Interakciós diagnosztika + Interjúk

Megfigyelés több kapcsolati helyzetben

- Kölcsönös szabályozás hogyan történik?
- Egy vagy több kapcsolati terület is érintett?
- Hosszútávon (min 5 alkalom) mi jellemző a szabályozási mintázatokra?

Szülői interjúk (Kapcsolatdiagnosztikai első interjú; Tematikus regulációs Interjú)

- Van-e olyan helyzet, ahol nem jelenik meg a regulációs probléma?
- Ha igen, miben más ez a helyzet a többitől? (Támpontok a tanácsadáshoz)
- Korábban mely területek voltak zavartak, ahol most nincs probléma?

Hámorei Eszter (2016): A komplex kapcsolatdiagnosztikai protokoll. In: Hámorei E.: A korai kapcsolat zavarai. Pszichoanalízis, kötődésselmelet és csecsemőutató a korai kapcsolati patológiák megértésében. Budapest: Oriold és Társai. 197-201. oldal

51

Komplex kapcsolatdiagnosztika 3.

Pozitív jelzés

- o a szabályozás zavara nem minden területet érint,
- o nem mutat rögzült mintázatot.
- o Egyéb fejlődési területek nem érintettek (kognitív, stb).
- o „Védőfaktorok”: ahol a kapcsolat pozitív és harmonikus.
- o **Céltzott problémafókuszú tanácsadás**

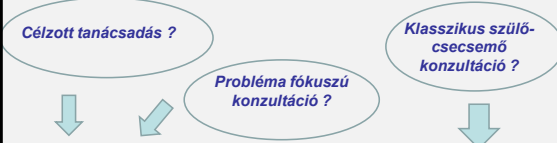
Hosszútávon rögzült mintázatoknál:

- o Átfogó segítségnyújtás
- o **Szülő-csecsemő konzultáció**

Hámori Eszter (2016): A komplex kapcsolatdiagnosztikai protokoll. In: Hámori E.: A korai kapcsolat zavarai. Pszichoanalízis, kötődésemélet és csecsemőkutatás a korai kapcsolati patológiák megértésében. Budapest: Oriold és Társai. 197-201. oldal

52

A konzultáció fókusza

Támpontok a konzultációhoz:

Interakciós zökkenők – mely területeken?
„Vakfoltok” az anyai értelmezésben
Mi akadályozza az anyát a tisztánlátásban?
Információ hiánya?

A videó használata a konzultációban
Eltérő technikával

Támpontok a konzultációhoz:

Az együttlét, a kapcsolat és az áttétel szintjei
A szülő múlt árnyai
A megértés és értelmezés

Hámori Eszter (2016): A komplex kapcsolatdiagnosztikai protokoll. In: Hámori E.: A korai kapcsolat zavarai. 53
Pszichoanalízis, kötődésemélet és csecsemőkutatás a korai kapcsolati patológiák megértésében. Budapest: Oriold és Társai. 197-201. oldal

A kapcsolati szemlélet a regulációs zavarok kezelésében – a csecsemő-szülő konzultáció és terápia

Hámori, 2018

54

Miről lesz szó?

- **A baba-mama konzultáció és terápia gyökerei**
 - A pszichoanalitikus csecsemő-megfigyelés
 - A kötődésemélet
- **A szülő-csecsemő konzultáció és irányzatai**
- **A videotechnika a diagnosztikában és a terápiában**

Hámmori, 2018

55

A baba-mama konzultáció és terápia gyökerei

**Lehet-e csecsemőkkel
pszichoterápiát csinálni?**

Hámmori, 2018

56

A kapcsolati szemlélet gyökerei: a Kötődésemélet

(Bowlby, 1969, 1974,
1980)

Érzelem és viselkedés
szabályozás mintázatai

Fókuszban: a kapcsolat /
reguláció „mikroszintje”:
Az interakció látható /
megfigyelhető
viselkedéses elemei

Mary Ainsworth,
1969

Az anyai
szenzitivitás,
„gondolatolvasás”

Az anyai szenzitivitás négy
(Ainsworth, 1969)

1. Észleli a baba jelzéseit
2. Ráhangolódik
3. Értelmezi a
viselkedést:
„gondolatolvasás”
4. „Elég gyorsan” és jól
reagál

„Mérhetetlen az egyéni változatosság, ami az
anyai szenzitivitás és a csecsemő
biztonságkereső viselkedésének
mintázatai között tapasztalható”
(Ainsworth, 1969)

Hámmori, 2018

57

A pszichoanalitikus baba-mama terápia (Fraiberg, 1970-es évek)

„A korai kapcsolat zavarai a szülők
korábbi, saját szüleikkel átélte
megoldatlan konfliktusainak
következményei” (Fraiberg, 1982)

A „híd a múlt és a jelen között” – a „szülői múlt árnyai” – „Ghosts in the nursery” – **a gyermek az órán**

Terápiás hatás:

- ❖ A jelen kezelése, a múlt figyelembe vételével
- ❖ A szülő és a gyermek megfigyelése és erre alapozott értelmezések
- ❖ Az ülésen megfigyelhető viselkedés, mint a terápia tervezéséhez fontos eszköz

Hámmori, 2018

58

Fraiberg gyakorlata a nehéz sorsú családokkal

Selma Fraiberg (1980) pszichoanalitikus, tárgykapcsolat elmélet; mentálhigiénés programok

„Pszichoanalízis a
konyhaasztalnál”
(Fraiberg, 1982)

Fraiberg elismerte Bowlby munkáját, DE

- ❖ **NEM** hivatkozott rá, terápiás koncepciójának kialakításában
- ❖ **A kötődés koncepciója ugyanakkor szervesen megjelent munkájában:**
- ❖ „Kötődési zavarok” felismerése, elismerése és a velük való munka
- ❖ Patogén családi tényezők – bántalmazás, veszteség, depriváció azonosítása – mint terápiás fókusz
- ❖ Az anyai empátia / szenzitivitás erősítése
- ❖ A kötődési viselkedés és az ezzel kapcsolatos szorongások értelmezése a szülő felé.

Hámmori, 2018

59

A kapcsolati szemlélet gyökerei

A szülő-csecsemő konzultáció
elmélete és gyakorlata

A megértéshez minden
esetnél más elmélet és
technika adhatja a
kulcsot

A megfigyelés, megértés
és beavatkozás szintjei

A szülő jelenléte a diagnosztikai és terápiás folyamatban : speciális kapcsolati problémák

- ❖ Az „elég jó anya” (Winnicott, 1971)
- ❖ **A szülői múlt árnyai (Selma Fraiberg, 1980)**
- ❖ **A videótechnika (Cramer, 1983, Stern, 1985)**

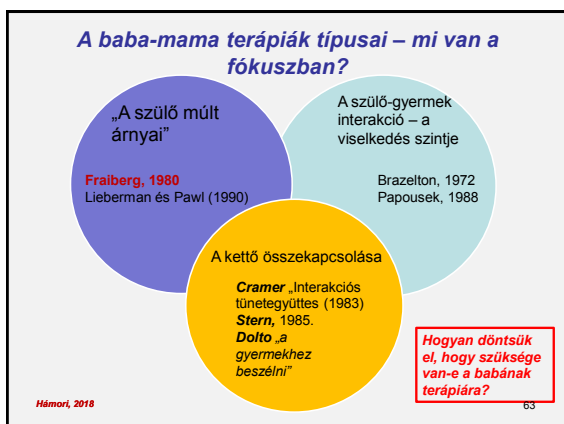

Hámmori, 2018

60

- A baba-mama konzultáció irányzatai**
- Fókuszban a szülői fantáziák**
 - A San Franciscoi iskola (Fraiberg, Adelson, Shapiro) „pszichoanalízis a konyhasztalnál”
 - A San Franciscoi iskola követői: Lieberman és Pawl „szülő-csecsemő pszichoterápia”
 - A genfi iskola: Cramer és Palacio Espasa: „az interakciós tünetegyüttes”
 - Dolto „a gyermek megérti ha beszélünk hozzá”
 - Fókuszban a baba-mama interakció**
 - Stern: „az együttlét sémái” (1980-as évek)
 - Brazelton (1970-1980-as évek) „touchpoint model”
 - Papousek (1990-es évek): rendszerszemlélet, videofeedback, szülői szenzitivitás fokozása, szülői tehermentesítése.
 - Fókuszban a kötődés**
 - Crittenden (1990-es évek)
 - Cohen (1990-es évek) „Watch, wait and wonder”
- 62 *Hámmori, 2018*

„Fókuszban a szülői múlt árnyai”

Esetpélda: Marci, 5 hónapos Az elalvás és az átalvás problémája

Az esetírást olvasható: Hámosi Eszter (2016): A korai kapcsolat zavarai. Pszichoanalízis, kötődésmélt és csecsemőutatós a korai kapcsolati patológiák megértésében. Budapest: Oriold és Társai. 202-204. oldal

64

Terápia, vagy konzultáció?

Selma Fraiberg (1980)

Három további terápiás lehetőség rejlik a szülő-csecsemő terápiákban

- ❖ **rövid krízisintervenció**
- ❖ **fejlődési tanácsadás**
- ❖ **Szupportív kezelés (gyakran kombinálva)**

Fraiberg támogató koncepciója a nehéz sorsú családoknál:

Szociális munka

Konkrét segítség a megélhetési problémák enyhítésére

Hámosi, 2018

65

A videotechnika a kapcsolatdiagnosztikában és a szülő-csecsemő konzultációban

Hámosi, 2018

66

A videó használata a csecsemő- és gyermekmegfigyelésben

Az első filmfelvételek: **klinikai célú** (1940-50-es évek)

- ❖ René Spitz,
- ❖ A Robertson házaspár

A videó használata a kutatásokban

- ❖ Mary Ainsworth (1960-as évek)
- ❖ Margaret Mahler (1970-es évek)
- ❖ Interakciós vizsgálatok, kötődés kutatások (80-as évektől)

A videó használata az intervencióban:

- ❖ Kötődés javítása (1980-as évektől)
- ❖ Baba-mama terápiák (1990-es évektől)

Tapasztalatok, előnyök és buktatók

67

Hámori Eszter (2016): A korai kapcsolat zavarai. Pszichoanalízis, kötődéstudomány és csecsemőkutatás a korai kapcsolati patológiák megértésében. Budapest: Országos Pszichológiai és Pszichoterápiás Intézet. 123-147. oldal

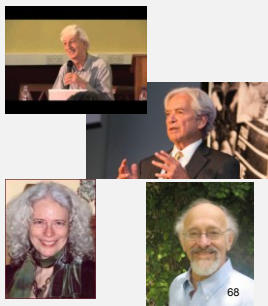
Hámori, 2018

Video a modern kapcsolati kutatásokban: a mikro-interakciós elemzések

Diádikus interakciós modellek - Trevarthen, Tronick, Beebe, Shore, Field, 2005)

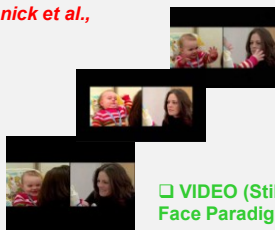
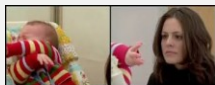
Hámori, 2018

68

A szemtől szemben interakciók vizsgálata Érzelmi dialóg a baba és a mama között

Still Face Paradigm (Tronick et al., 1978)

VIDEO (Still Face Paradigm)

Három szakasz

1. Kötetlen interakció
2. „Fapofa” szakasz
3. „reguláció”

Elemzés

Interakció minősége
A csecsmő kommunikációs
stratégiái
Regulációs mintázatok

Hámori, 2018

69

Videotechnika a kapcsolati folyamatok megfigyelésében és a szülő-csecsemő konzultációban

❖ **Stern (1971) Ikervizsgálat – Mark és Fred**
Szülői projekciók – amivalencia – hasítás – interakció

❖ **Stern, Cramer (1988)** – Reprezentációs fókuszú rövidterápia – megfigyelhető viselkedés, szülői múlt – interakció - **együttlét sémái**

❖ **Cramer (1983)** – „**Interakciós tünetegyüttes**” – a szülői múlt sémái a kapcsolatban

Hámmori, 2018

70

Videotechnika a kapcsolati folyamatok megfigyelésében és a szülő-csecsemő konzultációban

❖ **Stern, Lebovici (1989)** – Mikroanalitikus interjú – **a „kimerevített pillanat”** – feltáró interjú

❖ **Brazelton** – **fejlődési vizsgálat a szülő jelenlétében**

❖ **Fraiberg (1980)** Kiválasztott esemény – **„szülői fantáziák mélyítése”**

❖ **Popusek (1988)** – interakciós helyzetek – **„célzott visszajelzés”**

Hámmori, 2018

71

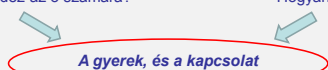
A videó – a tapasztalás új ablakai

A szülő, mint megfigyelő

Mi az ami számára **jelentős**?
 Mi az, ami fölött **elsiklik**?
 Mely területeken?
 Mindkettő esetében: **miért**?
Mit jelent mindez az ő számára?

A konzulens mint megfigyelő

Benyomások
 Érzések
 Mit emelek ki?
 Miért?
 Hogyan értelmezem?

A videó használata, mint sajátos kapcsolati helyzet

A videó – a 3. szem?

Hámmori, 2018

72

A videó alkalmazása a csecsemő-szülő kapcsolatdiagnosztika és konzultáció gyakorlatában

- ❖ Az „**egyetlen megfigyelés**” problémája
- ❖ Az „**intenzív pillanatok**” **érzelmi hatása** – mélyebb benyomás, szelektív érzékelés
- ❖ A **saját koncepció, előfeltevés problémája** – torzítás, észre nem vevés
- ❖ A **helyzet félreértelmezése** – saját élményeim a látott helyzettel kapcsolatban

Hámori, 2018

73

A videó alkalmazása a csecsemő-szülő kapcsolatdiagnosztika és konzultáció gyakorlatában

Gondos an meg kell választani a videó alkalmazásának

- Célját,
- Módját,
- A felvétel beépítését a konzultációs folyamatba,
- A felvétellel kapcsolatos etikai kérdéseket.

Minden döntés esetfüggő!!!

- ❖ Kamerázás célja mi?
 - ❖ Ki kamerázza?
 - ❖ Milyen szituációban?
 - ❖ Mire használjuk a felvételt és ezt hogyan építjük be a szerződésbe?
 - ❖ Visszajelzés módja mi?
- A felvétel visszajátzása – és felhasználása a terápia tervezéséhez.

Hámori, 2018

A videó alkalmazása a kapcsolatdiagnosztika és a konzultáció gyakorlatában tanulási tapasztalatot igényel!

74

Csecsemő-szülő kapcsolatdiagnosztika és konzultáció Szakirányú továbbképzési szak Pázmány Péter Katolikus Egyetem

A csecsemő- és kisgyermekkorú regulációs zavarok diagnosztikája és kezelése a kapcsolati szemléletben és gyakorlatban

A képzésről röviden:

- 4 féléves képzés, szakirányú diploma
- Pszichológusok, gyógypedagógusok, orvosok, védőnők, szociális munkások számára.

Elméleti és gyakorlati kurzusok:

- Regulációs zavarok felismerése és kezelése csecsemőkorban
- Videó alkalmazása a megfigyelésben és a konzultációban: gyakorlat 4 féléven keresztül

- Komplex kapcsolatdiagnosztika
- Szülő-csecsemő konzultáció

Következő évfolyam
indul:
2019 szeptember

INFORMÁCIÓK ÉS JELENTKEZÉS:

<https://btk.ppke.hu/oktatas/tovabbkepzesek/szakiranyu-tovabbkepzesek/csecsemo-szulo-kapcsolatdiagnosztika-es-konzultacio>

Hámori, 2018

75

CSECSEMŐKUTATÁS:
Felhívás szülőknek és szakembereknek
A csecsemőkori regulációs problémák
szűrőprogramja

FELHÍVÁS CSECSEMŐKUTATÁSBAN VALÓ RÉSZVÉTELRE
Fókuszban az elhúzódozó, csillapíthatatlan sírás, valamint az alvás, a
táplálás és az együttműködés problémái
2-6 hónapos korban

Pázmány Péter Katolikus Egyetem,
Semmelweis Egyetem,
BHRG Alapítvány
Együttműködése

Részletesebben a programról itt
olvashat:

szulocsecsemo.weebly.com

Hámori, 2018

76

Olvasmányok

Borbély S., Jászberényi M., Kedi M. (1998): Szülők könyve – értelmileg sérült
kisgyermek neveléséhez. Medicina Könyvkiadó Rt. Budapest.

Borbély Sjoukje (2012): A szülők és mi. Szakmai és személyes összegzés a
korai intervenció alapvető kérdéseiről és kommunikációs dilemmáiról. Budapesti
Korai Fejlesztő Központ.

Farkas Mária (szerk) (2003): Korai fejlesztés. Fejlesztő Pedagógia, 2003/1.
Tematikus szám.

Hámori Eszter (2016): A korai kapcsolat zavarai. Pszichoanalízis, kötődéstudomány
és csecsemőkutatás a korai kapcsolati patológiák megértésében. Budapest: Oriold
és Társai.

Hámori E. (szerk.) (2017): "TEAM AROUND THE CHILD". Gyakorlati modellek és
tapasztalatok a kora gyermekkori intervenció és prevenció területéről. Humanitás
Szociális Alapítvány. Budapest, 2017. ISBN 978-963-12-8879-7.

Hédervári-Heller Éva (2008): A szülő-csecsemő konzultáció és terápia. A
viselkedésszabályozás zavarai csecsemő- és kisgyermekkorban. Animula, 2008.

77

Köszönöm a figyelmet !

78
